

Repliker och kommentarer

Är 70-talets svenska ekonomi annorlunda?

Den 8 april 1975 infördes i Dagens Nyheter en dödsannons över "De ekonomiska idéer som skapades av Keynes". Motiveringen för annonsen var i stort sett den, att i ett läge när både arbetslösheten och inflationen samtidigt är höga, så kan man inte längre driva en expansiv ekonomisk politik. Om en sådan politik tillgreps skulle resultatet bli en oacceptabelt stor inflation. Ett annat sätt att uttrycka detta resonemang är att säga att Phillipskurvan, som anger ett samband mellan arbetslösheten och löneökningarna har förskjutits i ogynnsam riktning ("bort från origo") såsom illustreras i figur 2 i Herin [1975]. Bakom dessa beskrivningar av det samhällsekonomiska läget, finns ett antagande om att den svenska ekonomins funktions sätt har förändrats på ett avgörande sätt under senare år. Därmed skulle man också behöva söka nya teorier och nya ekonomisk-politiska medel för att möta vad man tror är en ny situation.² I England och USA, där man också noterat höga arbetslöshets siffror och prisstegringar samtidigt, har man velat förklara denna situation med hänvisning till bl a ändrade institutionella förhållanden, och en ny "inflationpsykologi", för att nämna några ansatser.³

Innan man bestämmer sig för orsaken eller orsakerna till att Sveriges ekonomiska struktur har förändrats bör man kanske först undersöka om någon sådan strukturell ändring verkligen har inträffat. Det står klart att den enkla Phillipskurvan för Sverige har förskjutits utåt, se t ex Calmfors—Lundberg [1974], men ingen har heller på allvar förfäktat att den enkla Phillipskurvan är en fullständig inflationsmodell. Phillips gjorde det för övrigt inte själv. Man kan sålades inte hävda att förskjutningar i den enkla Phillipskurvan innebär att man har fått struk-

turella förändringar i ekonomin.

Man behöver tillgång till något mer utvecklade modeller för att kunna diskutera detta problem. Vi har inom ramen för ett projekt om den svenska löne- och prisnivåns bestämningsfaktorer arbetat med en relativt enkel modell [Hegelund m fl 1975]. Den kan vara av intresse för att besvara frågan om några strukturella förändringar har inträffat i den svenska ekonomin under de allra senaste åren som inneburit att vi fått erfara ökning av inflationstakten, som inte kan förklaras inom ramen för en traditionell modell?

En inflationsmodell

Den modell vi har arbetat med består av två ekvationer — en löne- och en pris-ekvation, där löne- och prisförändringarna påverkar varandra.⁴ Löneförändringarna bestäms i modellen förutom av prisförändringarna under samma och föregående år också av arbetslösheten.⁴ Arbetslösheten representerar ett mått på ba-

¹ Det finns en risk att de ansvariga för den ekonomiska politiken under intryck av denna kritik förkastar generella ekonomisk-politiska medel i tron att dessa är verkningslösa och istället använder sig av direkta regleringar och andra former av selektiva åtgärder. Jämför t ex med argumenten för införandet av den nya prisregleringslagen [Jonung 1973] och de åsikter som framförs i ovanstående artikel i Dagens Nyheter.

² Bra antologier som presenterar olika inflationsteorier är bl a Johnson—Nobay [1971], Parkin—Sumner [1972] och Laidler—Purdy [1974]. Se också J Herin [1975].

³ För liknande modeller se t ex Hines [1971 a och b] och Flanagan [1973].

⁴ Utgångspunkten är att reallöneförändringen påverkas av läget på arbetsmarknaden. Då det finns "tröghet" på olika marknader såsom bristande information behöver ej koeficienten för prisförändringen i loneekvationen vara lika med ett.

Tabell 1. En pris-lönemodell för Sverige 1922—1971. Strukturell form.

Löne-ekvationen	$\dot{W}_t = 6,764 + 0,545 \dot{P}_t - 0,804 U_t + 0,196 \dot{P}_{t-1}$
	(0,927) (0,162) (0,152) (0,125)
	$R^2 = 0,819 \quad DW = 1,291 \quad N = 50$
Pris-ekvationen	$\dot{P}_t = -1,150 + 0,599 \dot{W}_t + 0,010 \dot{M}_t + 0,162 \dot{I}_t$
	(0,363) (0,068) (0,062) (0,024)
	$R^2 = 0,881 \quad DW = 1,739 \quad N = 50$

Kommentarer: Prick över en variabel representerar den årliga procentuella förändringen i variabeln. W=lon, P=prisnivå, U=arbetslöshet, M=penningmängd, I=importprisindex. Siffrorna inom parentes anger standardavvikelsen. Alla regressionskoefficienterna är signifikant skilda från noll vid testning med t-test på 0,1 procents-nivån med undantag för penningmängdsförändringen och prisnivåändringen ett år tidigare. Modellen är skattad med två-steps-minsta-kvadratmetod.

lansen mellan utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden. Prisförändringstakten bestäms förutom av löneförändringstakten under samma period också av samtida importpris- och penningmängdsförändringar. Löne- och importprisförändringar kan ses som faktorer som påverkar utbudssidan, penningmängdsförändringar som en faktor som påverkar efterfrågesidan.

Modellen skattades för tidsperioden 1922—1971 och täcker genom sin längd erfarenheten från mellankrigstiden, det andra världskriget och efterkrigstiden och inkorporerar således den struktur som den svenska ekonomin hade under detta halva sekel. (Se tabell 1.) Nu visade det sig att trots omfattande strukturella förändringar under dessa år, såsom övergången i den ekonomiska politiken från en passiv penningpolitik byggd på guldmyntfot till en aktiv fullsysselsättningspolitik, framväxten av starka arbetsmarknadsparter, kollektivförhandlingar, den offentliga sektorns expansion, krigsansträngningen och omställningen till fred, ändringar i penningväsendet, så håller modellen en hög grad av precision för hela perioden.

Residualerna, dvs skillnaderna mellan de faktiska och skattade värdena är genomgående små. Åren för det andra världskrigets utbrott liksom för återgången till fredsförhållande ger de största avvikelserna mellan den faktiska och den

beräknade utvecklingen. Detta är ett resultat som inte är oväntat eftersom kriget innebar markanta ändringar i den svenska ekonomin. 1930-talet och Korea-åren liksom de kraftiga pris- och lönestegringarna 1971 är däremot väl inkorporerade i modellen — residualerna är för dessa år små.

Man kan emellertid också "skriva fram" modellen för åren 1972, 1973 och 1974 för att se hur väl resultaten av modellen beskriver den faktiska löne- och prisutvecklingen. Visar det sig då att modellen ger resultat som väl sammanfaller med de verkliga pris- och löneförändringarna kan man på basis av detta hävda att det finns betydande likheter mellan 70-talet och åren innan. Då kan man också ställa påståendet att de senaste åren inneburit en strukturell ändring, som modellen inte skulle "klara av", i starkt tvivel. Om det däremot visar sig att åren 1972—1974 ligger helt "utanför" modellen finns det anledning att närmare granska påståendet att något fundamentalt har ändrats. Tabell 2 redovisar de faktiska och de beräknade värdena för pris-löneutvecklingen 1972—1974.

Vi ser att de faktiska löne- och prisförändringarna för år 1972 är något större än vad man skulle kunna förvänta sig

⁵ Den prisserie som använts är den s k BNP-deflatorn.

Tabell 2.

År	Årlig löneförändring		Årlig prisförändring ⁵	
	faktisk	"prognos"	faktisk	"prognos"
1972	11,8 %	9,3 %	5,8 %	5,0 %
1973	7,7 %	10,7 %	6,7 %	7,9 %
1974	12,9 %	14,4 %	8,5 %	13,9 %

med utgångspunkt från modellen. Motsatsen gäller dock för år 1973 och för år 1974. För prisförändringen år 1974 är skillnaden så stor som 5,4 procent mellan "prognosen", och det faktiska värdet. Inflationen var således oväntat låg år 1974 enligt modellen. Man hade snarast väntat sig att modellen skulle underskattat den faktiska inflationstakten än överskattat den. Enligt våra beräkningar skulle framför allt de starkt höjda importpriserna medfört en kraftigare höjning av den svenska prisnivån än vad som blev fallet under 1974. Under detta år steg importprisindex med omkring 40 procent — en högre siffra än under Koreainflationen.

Man kan fråga sig varför den faktiska inflationen var så låg 1974 jämfört med den som man skulle kunna förvänta sig med utgångspunkt från modellen. En förklaring kan vara att det prisindex vi valt är mindre lämpligt när man har kraftiga förändringar i indirekta skatter och i prissubventioner, vilket var fallet år 1974.⁶ En alternativ lösning är att man i prisekvationen borde införa indirekta skatter och prissubventioner som faktorer som påverkar utbudssidan. Vi vill snarare hävda att åren 1972—1974 knappast befinner sig utanför den tidigare erfarenheten av den svenska löne- och prisutvecklingen. I varje fall är de senaste årens inflationstakt inte oväntat hög.

Slutsatser

När man finner att en mycket förenklad modell, som den enkla Phillipskurvan, inte är "stabil", skall man inte utan vidare dra den slutsatsen att de ekonomiska sambanden har markant förändrats och att de etablerade teorierna är missvisande. Detta leder då lätt till förhastade rekommendationer om vilken ekonomisk politik som bör föras. Den modell vi arbetat med säger mer om hur den svenska pris- och lönenivån har påverkats än vad den enkla Phillipskurvan gör. Importprisökningarna är den främsta förklaringen till de stora ökningarna under senare år.⁷ Modellen ger en klar fingervisning på vad man kan göra om man önskar begränsa prisstegringarna utan att öka arbetslösheten — nämligen att avskärma Sverige från de internationella prisstegringarna. Här kan man i första hand peka på möjligheten att ändra kronans växelkurs gentemot utlandet — en synpunkt som framförts åtskilliga gånger i debatten.

Civilekonom Lars Jonung
och fil dr Eskil Wadensjö
Lunds universitet

Referenser

- Calmfors, L. och Lundberg, E., [1974], Inflation och arbetslöshet, Stockholm
- Flanagan, R. J., [1973], "The U.S. Phillips Curve and International Unemployment Rate Differentials", *American Economic Review*, årg 63, nr 1
- Hegelund, S.—Jonung, L.—Pettersson, E., och Wadensjö, E., [1975], "The Phillips Curve for Sweden — The Determinants of Wages and Prices in Sweden 1922—1971", *Meddelande 12, Nationalekonomiska institutionen*, Lund
- Herin, J., [1975], "Inflationens framtid", *Ekonomisk Debatt*, årg 3, nr 3
- Hines, A. G., [1971 a], "The Determinants of the Rate of Change of Money Wage Rates and the Effectiveness of Incomes Policy", kap 8 i Johnson—Nobay 1971
- [1971 b], *On the Reappraisal of Keynesian Economics*, London
- Johnson, H. G., och Nobay, A. R., [1971], *The Current Inflation*, London
- Jonung, L., [1973], "Prisreglering som stabiliseringspolitiskt instrument", *Ekonomisk Debatt*, årg 1, nr 7
- Laidler, D. och Purdy, D. L., [1974], *Inflation and Labour Markets*, Manchester
- Nordhaus, W., D., [1972], "The Worldwide Wage Explosion", *Brookings Papers on Economic Activity*, 1972:2
- Parkin, M. och Sumner, M., [1972], *Incomes Policy and Inflation*, Manchester
- Thalin, L., [1975], "Lärofaderns gamla recept biter dåligt i ekonomin", och "Hårdare styrning krävs", *Dagens Nyheter*, 8 april

⁶ Vi hade en tillfällig momssänkning under år 1974 och subventionerna på vissa livsmedel var betydande. Vidare inträffade markanta förskjutningar i priset på energi i förhållande till andra priser. Sådana relativprisändringar försvårar användningen av prisindex.

⁷ Sedan återstår det att förklara varför importpriserna har stigit så starkt. En orsak till uppgången under 1974 står att finna i oljeprisstegringarna. Den främsta förklaringen till stigande internationella priser i början på 1970-talet är troligtvis den expansiva amerikanska ekonomiska politiken som försörjt världen med kraftigt växande internationella reserver, se t ex Nordhaus [1972].